

**"יום הזעם": פרקטיקות לשלילת חופש
הביטוי של הקהילה הבדואית בנגב**

כתיבה: מיכל רותם

תחקיר: אורי טרבולוס, ראתב אבו-קרינאת ומיכל רותם

יוני 2014

**תמונת שער: שלושה מפגינים אזוקים באזיקונים במהלך הפגנת "יום הזעם"
בחורה. צילום: אקטיבסטילס**

**פורום דו-קיום בנגב מודה למפגינים שנתנו עדות לדו"ח ונותרו בעילום
שם, ולקולקטיב אקטיבסטילס ולצלם חיים שוורצנברג שצילמו את
התמונות המופיעות בדו"ח ואפשרו לנו להשתמש בהן.**

אתר האינטרנט של קולקטיב אקטיבסטילס: Activestills.org

עמוד הפייסבוק של חיים שוורצנברג: [Facebook.com/schwarczenberg](https://www.facebook.com/schwarczenberg)

תוכן עניינים

4	מבוא
5	הפגנת "יום הזעם" בחורה
6	שיחות אזהרה
6	מהלך ההפגנה
7	שימוש באמצעים לפיזור הפגנות
9	מעצרים
11	אישומים קולקטיביים
12	מעצרים ממושכים
15	סיכום

”כל אדם זכאי לחירות הדעה והביטוי, לרבות החירות להחזיק בדעות ללא כל הפרעה, ולבקש ידיעות ודעות, ולקבלן ולמסרן בכל הדרכים וללא סייגי גבולות”

(סעיף 19 להכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, 1948)

חופש הביטוי הוא זכות אדם, והוא אחד מן העקרונות הבסיסיים ביותר של המשטר הדמוקרטי. הוא אמנם לא מעוגן בחוק בישראל, אך מגוון פסיקות של בתי המשפט בערכאות שונות ביססו אותו כזכות חוקתית. חופש הביטוי חשוב על אחת כמה וכמה, כאשר מדובר בזכותן של קבוצות מיעוט להביע את דעתן, גם ובמיוחד אם היא אינה מקובלת על הרוב. בימים בהם דנה הכנסת בחוקים הנוגעים ישירות לקבוצות מסוימות במדינה, לחברי קבוצות אלה עומדת הזכות הבסיסית להביע עמדה, למחות ולהפגין.

כבר בשנת 2007 קיבלה ממשלת ישראל החלטה לפיה תמונה ועדה שתמליץ לממשלה על מדיניות להסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב¹. ועדות שונות פעלו לאורך השנים מתוקף החלטה זו, עד לאישורה של ”התוכנית להסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב”, שזכתה לשם ”תוכנית פראוור”, בספטמבר 2011². עם התקדמות הליך החקיקה של התוכנית, הלכה וגברה המחאה נגדה, בקרב החברה הבדואית ובכלל.

ההפגנות שיזמה החברה הבדואית נגד התוכנית, שזכו לכינוי ”ימי זעם”, נתקלו בדיכוי קשה מצד השלטונות. במקום שתמלא המשטרה את תפקידה ותגן על חופש הביטוי של בני הקהילה, שמחו נגד תוכנית שעתידה היתה להביא להרס של עשרות כפרים ולהעברה בכפייה של עשרות אלפים, הגיבה זו דווקא בדיכוי של ההפגנות. באמצעות פרקטיקות שיוצגו בדו”ח זה, הכוללות שיחות אזהרה, מעצרים נרחבים וממושכים, הגשת כתבי אישום, שימוש באמצעים לפיזור הפגנות ועוד, דוכאה מחאתה של הקהילה הבדואית נגד תוכנית פראוור.

הדו”ח יתמקד בהפגנת יום הזעם שהתקיימה בחורה, ב-30 בנובמבר 2013. אין ספק כי מדובר בהפגנה יוצאת דופן, שאף היוותה נקודת מפנה שלאחריה הוקפאה תוכנית פראוור. בין היתר יעסוק הדו”ח בהפגנה עצמה, באמצעים השונים בהם נקטה המשטרה לפני ההפגנה, במהלכה ואחריה, ויציג עדויות של מפגינים שלקחו בה חלק. חשוב להדגיש כי גם בהפגנות קודמות בנגב וגם בהפגנות ברחבי הארץ נגד התוכנית דווח על אלימות משטרתית ומעצרים נרחבים, אך דו”ח זה כאמור יתמקד ביום הזעם המרכזי³.

¹ החלטת ממשלה מספר 2491 מיום 28.10.2007
² החלטת ממשלה מספר 3707 מיום 11.09.2011
³ כל הנתונים המופיעים בדו”ח נכונים ליום ה-23.06.2014

הפגנת "יום הזעם" בחורה

הפגנת יום הזעם השלישית התקיימה ביום שבת, ה-30 בנובמבר 2013, בשדה סמוך לכניסה לעיירה הבדואית חורה. ההפגנה פורסמה דרך הרשתות החברתיות בשבועות שקדמו לה, ובסופו של דבר השתתפו בה כאלף מפגינים. ההפגנה החלה כמתוכנן, בשעה 15:30, כהפגנה חוקית שאושרה על ידי המשטרה יום קודם לכן⁴. על אף חוקיותה של ההפגנה, לפנייה, במהלכה ואחריה נקטה המשטרה באמצעים שיוצגו כעת, שלרוב לא נעשה בהם שימוש בהפגנות ברישיון, גם בהפגנות שמוכרזות כלא חוקיות בשלב מסוים.

מפגינים קוראים קריאות נגד תוכנית פראוור בתחילתה של ההפגנה. צילום: אקטיביסטילס

⁴ ישיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה מיום 13.12.2013, פרוטוקול מספר 155

שיחות אזהרה

בימים שקדמו לימי הזעם בנגב, זומנו מספר פעילים מרכזיים לתחנת המשטרה. כשנשאל על כך סגן מפקד מרחב נגב במשטרה, נצ"מ אילן פרץ, בדיון בוועדת הפנים של הכנסת, הוא השיב כי הוא נחשף לעצם קיומה של ההפגנה דרך הפייסבוק, וטען כי המשטרה פעלה לאיתור המארגנים על מנת לתאם את "מיקום ההפגנה, מיקום האסיפה, חניות, הסדרי תנועה, שעות, במטרה להבטיח את שלום הציבור, בכלל זה גם את שלומם של המפגינים"⁵.

מנגד, הפעילים והפעילות אליהם פנו נציגי המשטרה וזימנו אותם לשיחות דרך הטלפון ובחלק מהמקרים אף הגיעו אל בתיהם, לא ראו במעשיה של המשטרה ניסיון לתיאום אלא ניסיון לפגוע במחאתם. בעוד שרובם בחרו שלא להגיע אל התחנה, שניים מהפעילים אכן התייצבו לשיחה. ואכן, במהלך השיחה ביקשו קצין המודיעין של משטרת העיריות, היועץ לענייני ערבים של המרחב וסגנו וקצין מבצעים נוסף לבטל את ההפגנה או לפחות לדחות אותה, האשימו אותם שהם המארגנים הראשיים ודרשו מהם לקחת אחריות על ההפגנה.

מהלך ההפגנה

בשעה 15:30 בצהריים החלה ההפגנה, בה השתתפו כאלף מפגינים שעמדו בשדה הסמוך לכביש 31, קראו קריאות נגד תוכנית פראוור והניפו שלטים ודגלים. מול המפגינים עמדו מאות שוטרים בסמוך לכביש, חלקם צילמו את ההפגנה. לאחר כמעט שעה, בסביבות השעה 16:25, הוחלפו השוטרים שאיבטחו את ההפגנה בשוטרי יס"מ ומג"ב ממוגנים בקסדות. באותו זמן, כשההפגנה עדיין מתנהלת בשקט והמפגינים קוראים קריאות נגד התוכנית, החלו שני תותחי מים גדולים (מכת"ז) של המשטרה לתמרן מול המפגינים. המשטרה תגברה את הכוחות והציבה אמצעים לפיזור הפגנות למרות ששום שינוי לא חל בשטח. לאחר המהלכים הללו מצד השוטרים, התלהטה ההפגנה.

בסביבות השעה 16:30 החלו העימותים, כשפרשי המשטרה נכנסו אל תוך הקהל והפילו מפגינים אל הקרקע, ומיעוט מתוך אלף המפגינים השיבו בזריקת אבנים וחפצים שונים לעבר השוטרים. תותחי המים של המשטרה החלו לרסס בלא הבחנה את המפגינים, ופגעו בין היתר בזרם מים אדיר גם בילדים ובקשישים ששהו במקום. בהמשך, החלו השוטרים לירות גז מדמיע ולהשליך רימוני הלם אל עבר המפגינים, שהיו כלואים בשדה ללא אפשרות לצאת ממנו ולברוח. אמצעי פיזור ההפגנות פגעו בכל המפגינים, ללא הבחנה, ועל אף מסוק שהועלה לאוויר וקרא למפגינים להתפזר, לא היתה כל אפשרות לצאת מהשדה שכוסה כולו בגז.

⁵ ישיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה מיום 13.12.2013, פרוטוקול מספר 155

מפגינים בורחים מרימוני גז מדמיע בצומת חורה. צילום: אקטיבסטילס

הירי המשיך גם לאחר שירד החושך על השדה, מה שסיכן עוד יותר את המפגינים שנותרו לכודים בתוכו ולא יכלו לראות את רימוני הגז וההלם המתעופפים לעברם. כמויות הגז האדירות שנורו באזור נכנסו אל כלי רכב ואוטבוסים שניסו לצאת מן השטח ואף חדרו אל בתי הכפר הבדואי הסמוך א-סייד. לפי דיווחי התקשורת, המהומות באזור נמשכו עד השעה 23:00 בלילה.

שיחוש באמצעים לפיזור הפגנות

במהלך ההפגנה עשו השוטרים שימוש במגוון אמצעים לפיזור הפגנות, שלרוב לא נעשה בהם שימוש נגד אזרחים בתחומי הקו הירוק. מיד עם תחילת המהומות נכנסו פרשים רכובים על סוסים אל תוך הקהל ותותחי המים החלו להתז על המפגינים. זאת, על אף שלפי נוהל הטיפול המשטרתי בהפרות סדר, יש אישור לשימוש בזרנוקי המים רק לאחר הפעלת פרשים⁶. המשטרה הפעילה שני תותחי מים באירוע, אחד התיז מים ואילו השני התיז מים מהולים בצבע על המפגינים. על אף שבנוהל מצוין

⁶ משטרת ישראל, "הטיפול המשטרתי בהפרות סדר בהפגנות", נוהל מספר 90.221.012, עמוד 13, סעיף ד(1).

בפירוש כי "לסילון המים המותז אפקט רב עוצמה העשוי לגרום נזק פיזי חמור ולפיכך יש לעשות באמצעי זה שימוש זהיר"⁷, זרנוקי המים פגעו במפגינים ללא הבחנה, גם בילדים וקשישים.

פרש על סוס פוגע במפגין בעיצומה של ההפגנה. צילום: חיים שוורצנברג

בהמשך, החלה המשטרה לעשות שימוש במסוק שטס מעל ההפגנה וברימוני הלם וגז מדמיע נגד המפגינים. השימוש ברימוני הלם אמנם אינו אמור לפגוע בגוף ואין לו תופעות לוואי, אך בעת הפיצוץ נוצר הבזק אש בטמפרטורה גבוהה שעלול לפגוע במפגינים⁸. בעוד שעל פי ההנחיות יש לזרוק את הרימון במרחק של לפחות 5 מטרים מן המטרה, דיווח אחד העצורים כי לאחר שהיה אזוק ושכוב על הרצפה זרק עליו שוטר רימון הלם שגרם לכוויה בגבו. השוטרים ירו כמויות אדירות של גז מדמיע אל עבר המפגינים שהיו מרוכזים בשדה. מדובר בחומר כימי שגורם לתחושת חנק, צריבה בעיניים ובשאיפה של כמויות גדולות עלול לגרום לכוויות ולנזק למערכת הנשימה ולעיניים⁹. גם כשירד החושך השוטרים המשיכו לירות רימוני גז שהיו עלולים לפגוע במאות המפגינים שהיו כלואים בשדה ולא יכלו לראות אותם עפים לכיוונם.

⁷ הערה 6, עמוד 13, סעיף ד(4).

⁸ "אמצעים לפיזור הפגנות בשטחים", בצלם, דצמבר 2012, עמוד 21.

⁹ הערה 8, עמוד 7.

"בן הזוג שלי ואני רצינו ללכת הביתה, לא יכולנו להיות יותר בתוך השדה הזה, נחנקנו מהגז המדמיע וזה פשוט הספיק לנו. אבל כבר התחיל חושך ופשוט לא הצלחנו למצוא את האוטו. בשמיים היה מסוק שהכריז שההפגנה לא חוקית, ושהוא דורש להתפזר, אבל לא היה לנו לאן לברוח. סמוך לכביש השתוללו פרשים על סוסים ושוטרים ירו רימוני הלם וגז, ופשוט לא יכולנו לצאת משם.

ניסינו לרוץ עם הפנים לאחור כדי לראות שלא פוגע בנו כלום אבל כבר היה חושך מוחלט ופתאום נפל בינינו רימון של גז מדמיע. שנינו רצנו לכיוונים שונים ומצאתי את עצמי לבד בחושך, בשדה. כמעט התמוטטתי ולא הצלחתי להמשיך ללכת, הייתי בטוחה שאני הולכת למות שם באמצע השדה ושימצאו אותי למחרת בבוקר. הלכתי לאט לאט, לא הפסקתי להשתעל, עד שהגעתי לכפר הבדואי הסמוך, היו שם עוד עשרות מפגינים שעמדו וניסו להסדיר את הנשימה, לא אמבולנס ולא כלום. זאת היתה תחושה של חוסר אונים מוחלט".

עדות מספר 1, מפגינה שהשתתפה בהפגנה ב-30 בנובמבר¹⁰

בנוסף, סגן מפקד מרחב נגב נצ"מ אילן פרץ, שפיקד על הכוחות בהפגנת יום הזעם בחורה, אישר כי במהלך ההפגנה הופעל כוח מסתערבים על ידי המשטרה, אך לטענתו הם הופעלו רק בשעות הערב והוא פירט על פעולותיהם רק בדיון חסוי שלא נמצא בידינו. בתגובה לטענתו של חבר הכנסת אחמד טיבי כי מסתערב עצר קטין באלימות וכיוון אליו אקדח, טען פרץ כי מדובר בחוקר בלבוש אזרחי ולא במסתערב¹¹. גם בדיון הארכת המעצר של מספר מעצורי ההפגנה, אמר החוקר המשטרתי כי "זה לא סוד שבאירוע הזה השתתפו גם אנשי מודיעין בלבוש אזרחי וגם עם מדים"¹².

מעצרים

במהלך ההפגנה ובעקבותיה נעצרו 50 מפגינים, שהועברו אל תחנת משטרת העיירות. למרבית העצורים לא נאמר בעת מעצמם מהי עילת המעצר, על אף שהחוק בישראל מחייב זאת¹³. המפגינים דיווחו על מעצרים אלימים, חלקם גם על אלימות פיזית ומילולית שנמשכה בתוך תחנת המשטרה ואף בבית החולים. בדיון הארכת מעצר של חלק מן העצורים צוין בהערת בית משפט לגבי עצור אחד כי: "ניכר על פניו כי נחבל בפניו ובראשו, לחשוד המטומה ונפיחות משמעותית מתחת לעין שמאל"¹⁴. לגבי עצור נוסף צוין כי "בית המשפט מתרשם מסימן חבלה קשה בגב התחתון של המשיב ובאמה השמאלית"¹⁵. למרות המעצרים המסיביים, רק נגד 17 מן העצורים הוגשו בסופו של דבר כתבי אישום, שהם רק 34% מכלל העצורים.

¹⁰ תאריך הראיון: 23.06.2014.

¹¹ ישיבת ועדת הפנים והגנת הסביבה מיום 13.12.2013, פרוטוקול מספר 155.

¹² מ"י 1755-12-13 מדינת ישראל נ' אלקיעאן (עציר) ואח', 01 בדצמבר 2013, עמוד 8.

¹³ חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996, ס' 24 (א).

¹⁴ הערה 11, עמוד 4.

¹⁵ הערה 11, עמוד 30.

"שלושת הילדים שלי ואני עזבנו את ההפגנה והלכנו לשתות משהו בתוך חורה, לפני שהלכנו הביתה. הלכנו לצד הכביש החשוך, כשכבר רצינו לחזור הביתה ופתאום שמענו את הרעש, את השוטרים רצים. הילדים שלי ישר אמרו 'אבא, הם רצים אלינו', אמרתי להם שלא נעשה כלום ופשוט נמשיך ללכת, אבל הם הגיעו אלינו וישר התחילו עם המכות. חטפתי הרבה מכות, גם הילדים שלי. קשרו אותנו עם אזיקונים עם הפנים לרצפה ואז התחילו הבעיטות. בערך 20 שוטרים קפצו עלינו והרביצו לנו.

השוטרים התווכחו ביניהם אם אני בחיים או לא, גם הבן שלי שאל אותי אם אני חי. השוטרים דנו ביניהם למה לא פשוט לתת לכל אחד מאיתנו כדור בראש. אחד מהם אמר שאני מת, אז השני אמר 'תעיר אותו', ואז התחילו שוב המכות. פתאום הם הקיפו אותנו, אותי ואת הילדים כששכבנו עם הפנים לרצפה, הם התחילו לשיר 'היום יום הולדת' ואחד מהם השתין לי על הראש. גררו אותנו חנוקים 350 מטר עד הניידות. כשהגענו לאור המפקד שלהם אמר שזהו, מכאן הכל מצולם, אז מכאן לא לתת יותר מכות.

הביאו אותי לחקירה בתחנה והשוטרים רצו להראות לחוקר שאני בסדר אז הם עזבו אותי והתמוטטתי, עצור אחר תפס אותי לפני שנפלתי לרצפה. לקחו אותי בניידת של טיפול נמרץ לבית חולים. בתוך האמבולנס השוטרים התחילו לבעוט בי, להגיד דברים גזעניים על בדואים וערבים. במיון לא נתנו לאף אחד להיכנס אלי והייתי מאחורי הווילון, אזוק בידיים וברגליים. האחות באה ורצתה לתת לי זריקה לכאבים אז ביקשתי קצת פרטיות, כי השוטרים היו שם כל הזמן, השוטרים התחילו להכות אותי ואמרו 'למה יא ערבי מלוכלך, למה אתה צריך פרטיות?', האחות לא אמרה להם כלום.

לקחו אותי בכסא גלגלים לבדיקת CT כי לא יכולתי ללכת. אחר כך האחות לא הסכימה שיכניסו אותי לחדר במחלקת אף אוזן גרון וביקשה שישאירו אותי בפרוזדור. היא הביאה פנס והסתכלה על האף שלי שהיה שבור ומדמם, ואמרה 'הכל בסדר, קחו אותו'. אחר כך הורידו אותי למיון וגם שם הרופא האחראי חתם על המסמכים ואמר 'קחו אותו לחקירה'.

למחרת בלילה שחררו אותי מבית המשפט בלי שום אישום. אחרי שהשתחררתי הלכתי לקופת חולים ומשם הפנו אותי לבית חולים למומחה עיניים. היה לי דימום פנימי בעין, במשך חודשיים ישבתי בבית ולא יכולתי לצאת לעבודה. הגשתי תלונה במח"ש, אבל עדיין אין תשובה, כל פעם אני מתקשר לבדוק ואומרים שזה בטיפול".

עדות מספר 2, מפגין שנעצר ב-30 בנובמבר עם שניים מבניו¹⁶

¹⁶ תאריך הראיון: 22.06.2014.

המפגין מעדות מספר 2 שנעצר עם שני בניו, לאחר שהובאו אל אזור הניידות. צילום: אקטיבסטיילס.

אישומים קולקטיביים

בשלב הראשון לאחר המעצרים התקשתה המשטרה להעמיד אישומים מדויקים נגד כל אחד מן העצורים. לכן, בחר נציג המשטרה להציג אישומים קולקטיביים נגד קבוצות גדולות של עצורים. כך לדוגמה, ל-12 מן העצורים נקבעו עילות מעצר זהות: מסוכנות לשלום הציבור, שיבוש הליכי חקירה, השפעה על עדים והעלמת ראיות. סעיפי האישום בהם הואשמו תחילה 12 העצורים הללו הם: סיכון חיי אדם בנתיב תחבורה, היזק בזדון בחומר נפיץ, תקיפת שוטר בעת מילוי תפקידו, קשירת קשר וגרימת חבלה בנסיבות מחמירות. בתיאור העבירות שעברו נוספו אישומים נוספים: גרימת נזק לרכוש משטרה בזדון, התנהגות פרועה במקום ציבורי, הפרעה לשוטר במילוי תפקידו, עבירות תעבורה ופגיעה בכוחות הביטחון. במהלך הדיון בבית המשפט, נוספו אישומים נוספים: קשירת קשר לביצוע פשע, פגיעה בתשתיות, הצתה וחבלה ופגיעה בנסיבות מחמירות.

במסגרת טיעונו, הגדיר התובע המשטרתי את כל 12 העצורים כ"קבוצה אחת שהתארגנה על מנת להפר את הסדר"¹⁷. כשנשאל לגבי הקשר של אחד מן העצורים לאירוע השיב כי "הנוכחות שלו במקום קושרת אותו לעבירות"¹⁸. לגבי עצור אחר, השיב התובע לשאלת עורך הדין מה קושר אותו לזריקת בקבוקי תבערה, כי הראיה לכך היא "עצם הנוכחות שלו בזירה"¹⁹. במהלך הדיון המשיך התובע להציג טיעונים מעין אלה, לפיהם כרגע אין ראיות שקושרות את העצורים לביצוע העבירה, מלבד עצם נוכחותם בהפגנה. אם אכן היה זה המצב, ועצם הנוכחות במקום מהווה עילה למעצר, היה על המשטרה לעצור את כל אלף המפגינים שנכחו במקום.

שופטת בית משפט השלום בבאר שבע, שרה חביב, ביקרה במהלך דיון הארכת המעצר את התנהלות המשטרה והסבירה בהחלטתה כי "בעניינו של כל חשוד ראיות שונות ולכל אחד מהם מיוחסים מעשים שונים ועל כן הגשה של בקשה אחת בעניינם של כל החשודים מקשה על הדיון, שכן ראוי היה לדון בענייניו של כל אחד בנפרד"²⁰, בהמשך דבריה הצביעה השופטת על כך שמרבית סעיפי האישום אינם נקשרים למרבית החשודים. בסיום הדיון החליטה השופטת לשחרר שבעה מתוך שניים עשר העצורים ולהסתפק בחלופות בשל מחסור בחומר ראיתי והעדר חשד סביר, למרות שהמשטרה ביקשה עיכוב ביצוע וערערה על שחרורם לבית המשפט המחוזי²¹.

במסגרת הקושי לבסס חשדות נגד העצורים, ביקשה המשטרה מבית המשפט להוציא צו לאיסוף תמונות וסרטונים מכל הצלמים שהשתתפו בהפגנה. על אף הבעייתיות שעולה מבקשת הצו, שפוגע בחופש העיתונות ובחיסיון העיתונאי, אישר בית המשפט את הצו²². מחאה נרחבת של ארגוני העיתונאים ושל הציבור הובילה בסופו של דבר לנסיגת המשטרה מן הבקשה על אף שהצו כבר אושר.

מעצרים ממושכים

נגד 17 מן המפגינים הוגשו כתבי אישום, בהם גם קטינים. לאחר תקופות מעצר ממושכות, בהן סירבו המשטרה והפרקליטות לחלופות מעצר שהציעו עורכי הדין המייצגים את העצורים, ודרשו מעצר עד תום ההליכים, שוחררו 16 מהם למעצר בית. אחד מן העצורים נמצא עד היום במעצר ואילו עצור אחר שוחרר למעצר בית בן שבוע, ולאחר מכן שוחרר ממנו בערבות גבוהה. ה-15 האחרים מצויים עד היום במעצר בית, חלקם מורחקים ליישוב אחר, הרחק ממשפחתם. לשלושה לפחות יש אזיק אלקטרוני על הרגל, וחלקם מדווחים על ביקורים תכופים של נציגי החברה האחראית לאזיקים.

¹⁷ הערה 11, עמוד 4.

¹⁸ הערה 11, עמוד 3.

¹⁹ הערה 11, עמוד 8.

²⁰ הערה 11, עמוד 22.

²¹ הערה 11, עמוד 42.

²² הארץ, "המשטרה דורשת מהתקשורת למסור את כל הצילומים מהפגנות הבדואים בנגב", 02.12.2013.

אזיק אלקטרוני על רגלו של אחד מעצורי ההפגנה שנמצא עד היום במעצר בית. צילום: פורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי.

המעצרים הממושכים יחד עם חלופות המעצר הנוקשות עצרו לחלוטין את מהלך חייהם של המפגינים. רובם ככולם נאלצו לעזוב את מקום עבודתם בשל חוסר היכולת להגיע אל העבודה. על אף שהם אינם עובדים, עליהם להתמודד בעצמם עם הוצאות הייצוג המשפטי הגבוהות שמגיעות לעשרות אלפי שקלים. בעדויות השונות הם מספרים על הבדידות הקשה, על הקשיים שמערימה ההרחקה ממשפחותיהם שמתקשות לבקרם, ועל חוסר המעש שנכפה עליהם במשך חודשים ארוכים.

"יום לפני ההפגנה הייתי בסורוקה בגלל כאבים ברגל. כשהתחיל הבלאגן בהפגנה אחד הפרשים הסתער עלי והסוס דרך עלי, ולא יכולתי ללכת אז נעצרתי במקום. כמה שוטרים הגיעו ונתנו לי מכות בכל הגוף, וסחבו אותי לניידת. לקחו אותי ועוד בחור ישר לתחנה. גם בתחנת המשטרה המשיכו להכות אותי, השוטרים דיברו לא יפה, דיברו על המשפחה שלי, הם היו גזענים ועשו דברים לא במקום. ביקשתי שייקחו אותי לרופא אבל הם לא הסכימו. העבירו אותי לאוהלי קידר והייתי במעצר שם חודש ו-27 ימים. שחררו אותי למעצר בית בעיירה אחרת, עם אזיק אלקטרוני על הרגל.

מאז אני במעצר בית כבר כמעט חמישה חודשים. אני לא יכול לעבוד, ותכננתי להתחיל ללמוד במכללה בשנת לימודים הבאה, אבל עכשיו אני לא יודע אם אוכל להגיע ללימודים. המשטרה מאשימה אותי ב-12 סעיפים, למרות שעצרו אותי איך שהכל התחיל. עד היום לא נתנו לי להגיש תלונה במח"ש".

עדות מספר 3, מפגין שנעצר ב-30 בנובמבר ונמצא עד היום במעצר בית²³

"עצרו אותי תוך כדי נסיעה, כשנסעתי עם חבר. חסמו את הרכב שלי בצומת שוקת עם כמה ניידות ורכבים ואמרו לי שאני עצור. לא שאלו מי אני, איך קוראים לי, פשוט עצרו את הרכב והעבירו אותנו לניידות. הושיבו אותי מאחורה עם בלש מכל צד, ואת החבר בניידת אחרת. בלש אחר הביא את הרכב לתחנה. לקחו אותנו לחקירה במשטרת העיירות ומשם ישר לאוהלי קידר. למחרת הביאו אותנו לבית משפט והאשימו אותנו בהמון סעיפים, אבל שום דבר מזה לא נכון.

חודשיים ושבוע ישבתי במעצר, לא עושים שם כלום כל היום. בחודש הראשון לפחות היינו עם עוד חבר'ה מההפגנה בתא. אחר כך כבר לא. החבר שנעצר איתי נמצא עד היום במעצר, אותי שחררו למעצר בית, אסור לי לצאת. הרחיקו אותי לעיירה רחוקה מהמשפחה, הפסקתי לעבוד, והדיון הבא שלי רק בעוד חצי שנה. אני אפסיד לפחות שנה של עבודה.

אני מאוד סובל מהמעצר בית, כל היום יושב ולא עושה כלום. יש לי אזיק אלקטרוני על הרגל ורק אני הורחקתי כל כך רחוק מהמשפחה. החברה של האזיק האלקטרוני מגיעה לפה הרבה, גם באמצע הלילה מציקים לי".

עדות מספר 4, מפגין שנעצר מספר ימים לאחר ההפגנה ונמצא עד היום במעצר בית²⁴

²³ תאריך הראיון: 22.06.2014.

²⁴ תאריך הראיון: 21.06.2014.

שוטר יורה אמצעים לפיזור הפגנות אל עבר המפגינים. צילום: חיים שוורצנברג.

סיכום

חופש הביטוי של חברי הקהילה הבדואית ספג פגיעה אנושה בעקבות ההפגנה בחורה. התנהלות המשטרה כפי שהוצגה בדו"ח, לא רק שאינה מעודדת אזרחים לממש את זכותם להפגין ולהביע את עמדתם, אלא מאיימת עליהם תוך הצגת המחיר הגבוה שישלמו אם יעזו לממש את חופש הביטוי שלהם.

השימוש בשיחות אזהרה בניסיון להביא לביטולה של ההפגנה ולמעשה להשתקת המחאה של החברה הבדואית בנגב, יחד עם הרתיעה שיצרו המעצרים הנרחבים, כתבי האישום החמורים ותקופות המעצר הממושכות, מאיימים בפועל על האפשרות למימוש חופש הביטוי של חברי הקהילה. כך גם עלויות הייצוג המשפטי הגבוהות שנאלצו העצורים לממן מכיסם, וחלקם נדרשים לכך עד היום.

מרבית כתבי האישום הוגשו נגד מפגינים ללא עבר פלילי, ואין ספק כי אף אחד מהם לא מהווה סכנה לציבור. החלטת המערכת המשפטית להעבירם לחלופות מעצר כה נוקשות, פוגעת לא רק בחופש התנועה ובמקורות הפרנסה שלהם, אלא מייצרת רתיעה בקרב אחרים מהשתתפות בהפגנות בעתיד כשהמחיר שיתכן שישלמו על הבעת עמדתם הוא כה גבוה.

כפי שהראנו בדו"ח, ולטענתם של משתתפים רבים בהפגנה, למשטרה ולאופן התנהלותה היה תפקיד מרכזי בתהליך ההסלמה של הפגנת יום הזעם. הצבת שוטרים רעולי פנים שחבשו קסדות מול הפגנה שקטה, תמרון של תותחי מים אל מול מפגינים שקוראים קריאות ומניפים שלטים ודגלים, והחלפת הכוחות והזזתם תרמו רבות לתחילתן של המהומות.

יתרה מזאת, אין ספק שעל אף הנהלים וההנחיות שהוצגו בדו"ח, לא הצליחה המשטרה להימנע מפגיעה נרחבת בכלל המפגינים ששהו במקום. הפרשים, תותחי המים, רימוני ההלם והגז המדמיע פגעו בכל מי שהיו בשטח, וכפי שהוצג בדו"ח, רבים התקשו לצאת ממנו בשל המשך השימוש באמצעים השונים לפיזור ההפגנה. ילדים וקשישים נפגעו גם הם מהתנהלותה של המשטרה.

בהפגנה בחורה עשתה המשטרה שימוש במגוון אמצעים שמשמשים בדרך כלל את צה"ל ומשמר הגבול לצורך דיכוי הפגנות בגדה המערבית. בהפגנות המחאה החברתית בהן נחסמו דרכים ראשיות במרכז הארץ לא העלתה המשטרה על דעתה לירות רימוני הלם וגז מדמיע ולשסע סוסים במפגינים. התנהלות זו מאותתת לחברי הקהילה הבדואית כמו גם למי שהגיעו להביע סולידריות ותמיכה במאבקם כי כשבני הקהילה יוצאים להפגין לא מדובר בהפגנה רגילה, אלא באירוע ביטחוני של ממש.

חשוב להזכיר כי מדובר בהפגנה שיזמה הקהילה הבדואית לאור תוכנית דרקונית, שיצרו ועדות שונות שמינתה הממשלה ללא כל הידברות עם מי שהיו עתידים להיפגע ממנה. מן הראוי היה שהשלטונות יאפשרו לאנשי הקהילה להפגין באופן חופשי ולהביע את התנגדותם אל מול תוכנית להרס כפרים והעברתם בכפייה שהונחתה עליהם ואף כבר אושרה בקריאה ראשונה בכנסת.

ימים ספורים לאחר ההפגנה הודיעה הממשלה על הקפאתה של תוכנית פראוור להסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב. בין אם היתה זו ההפגנה בחורה שהובילה למפנה, או שמא התנגדותם של חברי כנסת מן הימין, הצליחו המפגינים להשיג את מטרתם. עם זאת, המחיר ששילמו העצורים עצמם, שספגו מכות קשות והשפלות ונשלחו לתקופות מעצר ארוכות, כמו גם החברה הבדואית כולה, הוא מחיר כבד.

כמעט שבעה חודשים לאחר ההפגנה, חמישה עשר מפגינים עדיין נמצאים במעצר בית, ומפגין נוסף נמצא במעצר. בקרב מי שנעצרו ושחררו ללא כתב אישום, עדיין בווערות תחושות הכאב וההשפלה מן האלימות המילולית והפיזית שספגו מן השוטרים. גם מפגינים שהשתתפו בהפגנה ולא נעצרו סוחבים עמם תחושות קשות לאור התנהלותם של השוטרים. ערב תחילת צום הרמדאן קורא פורום דו-קיום בנגב לשחרור המפגינים על מנת שיוכלו לשוב למסלול חייהם ולציין את חגם בקרב משפחותיהם כאנשים חופשיים.

פורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי
منتدى التعايش السلمي في النقب من أجل المساواة المدنية
Negev Coexistence Forum For Civil Equality

טלפון: 050-7701118/9

אתר אינטרנט: dukium.org

דואר אלקטרוני: info@dukium.org